

si iræ culpas jam luceat, et tamen adhuc invidiæ facibus tabescat? Sed hæc responsio excluditur per universalem particulam, quam Ezechiel ponit, cum ait: *Si impius egerit Penitentiam ab omnibus peccatis suis*. Qui enim agit Penitentiam ab omnibus peccatis, frustra admonetur, ne dum unum luget, aliud committat: neque enim fieri potest, ut quis eo tempore avaritiæ astibus anhelet, aut invidiæ facibus tabescat, quo non solum luxurie, atque iræ, sed omnium vitiorum culpas luget.

Tertio idem Vega respondet, illa verba: *Et custodierit omnia præcepta etc.* posita esse contra illorum errorem, qui post Penitentiam peractam, licitum esse putant, ad sordes pristinas reverti: ut Ezechiel nihil aliud voluerit, quam post justificationem per Penitentiam adeptam, in justitia permanendum esse. Sed repugnat huic expositioni, quod Propheta satis aperte demonstrat, duo illa, Penitentiam videlicet a peccatis, et mandatorum observationem, in voto scilicet et proposito, viam quamdam esse ad justificationem; et proinde priora esse debere ipsa remissione peccatorum. Sic enim ait: *Si impius egerit Penitentiam ab omnibus peccatis suis, et custodierit omnia præcepta etc. vita vivet, et non morietur; omnium iniquitatum ejus non recordabor*. Ex quo etiam refellitur error eorum Lutheranorum, qui novæ obedientiæ propositum, post justificationem constituunt.

Ad hæc, illa omnes Scripturæ, quæ Penitentiam per conversionem describant, qualis est illa in primis, Joel II: *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis, et fletu, et planctu* (1), sententiam nostram aperte confirmant: siquidem conversio ad Deum, idem est, ac voluntas placendi Deo per observationem mandatorum; sicut aversio a Deo voluntas est prævaricandi. Quemadmodum igitur sine conversione contritio esse non potest, ita nec sine proposito placendi Deo per mandatorum observationem.

Huc etiam facit, quod Apostolus ait ad Ephes. IV: *Deponite vos veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris; renovamini autem spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem*. Et quod S. Gregorius scripsit hom. 34. in Evang. veram Penitentiam esse, admissa peccata plangere, et plangenda non committere: quam definitio-

(1) Joel II, 12.

nem Theologi omnes magno consensu ceperunt.

Huc pertinent quoque exempla rerum humanarum: nam et domini a servis, et parentes a filiis, quos post offensionem in gratiam recipiunt, non magis peccati confessionem, quam propositum vitæ melioris exquirunt.

Sed quod me maxime ad hanc sententiam amplectendam ac defendendam movet, est sacrosancta Florentinæ ac Tridentinæ Synodi auctoritas. In Concilio Florentino, in instructione Armenorum; et in Concilio Tridentino sess. 14. cap. 4. ita contritio explicatur, ut sit « Dolor de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. » Neque vero responderi potest, Concilia ista loqui de proposito implicito. Nam cum propositum implicitum a peccati detestatione nullo modo separari possit, sine causa Concilia addidissent illa verba: « Cum proposito non peccandi de cætero. » Quorsum enim ista expressio, si propositum non expresse requiritur? Si Concilia ita posuissent, Contritio est detestatio peccati commisi cum proposito implicito non peccandi de cætero, nemo esset qui non judicaret supervacaneam partem illam posteriorem definitionis, cum, detestatio peccati sine proposito illo implicito nunquam reperitur. Igitur aut verba illa de formali proposito intelligenda sunt, aut certe, quod absurdissimum est, supervacanea sunt. Quid, quod in eodem cap. 4. Concilium Tridentinum paulo post adjungit, propositum novæ vitæ principaliter in contritione contineri, cum sic ait: « Declarat igitur sancta Synodus, Contritionem non solum cessationem a peccatis, et vitæ novæ propositum, sed etiam veteris odium continere? »

Denique sicut peccati detestatio, propositum non peccandi implicitum et virtuale includit; sic etiam contra propositum non peccandi, detestationem peccati implicitam et virtuale includit. Quare si detestatio peccati commisi sine proposito formali non peccandi de cætero, ad justificationem aliquando sufficit, sufficere etiam aliquando propositum non peccandi de cætero, sine formali detestatione peccati commisi: nulla enim ratio reddi potest, cur hæc paria non sint. Atqui ipse etiam Vega, loco citato, recte negat, sine detestatione formali peccati commisi per solum propositum non

peccandi de cætero, per solum detestationem peccati commisi, impium posse justificari. Sed respondendum est argumentis, quæ contra objiciuntur a Vega.

CAPUT VII.

Solvuntur objectiones.

Prima objectio continet exempla multorum qui testimonio Scripturæ et Patrum, justificationem adepti esse videntur sine formali proposito vitæ melioris. Nam II Reg. XII. David mox justificatus est, ut corde et ore dixit: *Peccavi Domino* (1). De qua re loquens Augustinus homil. 41: « Tres, inquit, syllabæ sunt, » Peccavi, « sed de his tribus syllabis flamma sacrificii coram Domino ascendit in cælum, » et Chrysostomus homil. 9. de Penitentia: « Dic, » peccavi, et solvisti peccatum. » De Manasse II Paralip. xxxiii, nihil aliud legitur, nisi eum Penitentiam egisse, et orasse Dominum. De Ninivitis, Jonæ III, habemus conversionem a peccatis, jejunium, saccum, et orationem: propositi melioris vitæ nulla mentio. Idem dici potest de filio prodigo, Luc. xv. et publicano, Luc. xxviii.

Respondeo, ex allatis exemplis non potest recte colligi, Davidem, Manassem, et cæteros, sine formali proposito vitæ melioris justificatos esse. Nam etiamsi David non dixerit nisi « Peccavi », tamen credendum est, eo modo verbum illud ab eo pronuntiatum, quo pronuntiare oportebat, ut tam subita sequeretur justificatio. Neque enim quicumque dicit, « Peccavi », justificatur: cum sciamus Judam dixisse Matth. xxvii: *Peccavi tradens sanguinem justum* (2), et tamen justificatum minime fuisse. David igitur perfecta conversione a Deo intus mutatus est, et dolor de peccato, et propositum non peccandi, sine dubio habuit, quod et coram Nathan uno verbo, et multis verbis in Psalmis suis postmodum expressit. Porro de Manasse cum Scriptura dicat eum egisse Penitentiam valde, quis prohibet, nomine Penitentiam non solum dolorem de peccato, sed etiam propositum vitæ melioris, et opera Penitentiae eo loco accipere? Conversionem quoque Ninivitarum a Jona expressam, non video cur ad solum peccati detestationem restrin-

gere cogamur, cum etiam opera Penitentiae in eis legamus, quæ sine proposito bene vivendi effici non poterant. Denique publicanus, et filius prodigus, qua fronte veniam peccatorum postulasent, nisi decrevisset non amplius eum offendere, a quo veniam postulabant? Ac ut intelligas, non posse ex solis verbis iudicium fieri de animo penitentis, expende quid Apostolus dixerit, cum a Christo vocatus, et ea vocatione conversus, et justificatus fuit: nam neque peccasse se dixit, neque peccata detestari, sed solum: *Domine, quid me vis facere?* Act. ix. 6. Quem admodum igitur non licet argumentari, Paulum non habuisse de peccatis suis dolorem, etiamsi verbis nihil aliud expresserit, nisi propositum Domino serviendi, sic etiam non oporteret colligere Davidem, Manassem, et cæteros in exemplum adductos, non habuisse propositum recte vivendi, etiamsi verbis nihil aliud expressissent, nisi dolorem atque odium peccatorum.

Secunda objectio: « Contritio seu Penitentia, supposita fide et spe, per legem et gratiam Dei, sufficit Christiano ad veniam obtinendam. At contritio non includit proprie, nisi actum, quo volumus Deum offendisse: igitur sine proposito formali vitandi peccata per solum peccati præteriti detestationem justificari possumus. » Assumptionem probat duobus argumentis. Primo, quia nomen Penitentiae, tum græcum tum latinum, ad præteritum, non ad futurum respicit. Secundo, quia propositum vitandi peccata, proprie actus est charitatis, sive obedientiæ, non Penitentiae.

Respondeo: assumptio argumenti falsa est. Nam Concilia, Florentinum et Tridentinum supra citata apertissime ponunt in definitione contritionis, propositum non peccandi de cætero; et idem docent ex B. Gregorio Theologo omnes, qui Penitentiam definiunt: « Admissa peccata plangere, et plangenda non admittere. » Et sanctus Thomas, quem in hac parte sequimur, in 3. par. Summæ quest. 87. art. 1: « Pertinet, inquit, ad rationem veræ Penitentiae, quod non solum homo debeat de peccato præterito, sed etiam proponat cavere de futuro », et idem confirmat in responsione ad primum, et alibi multis in locis.

Quod autem contra objicitur de nomine Penitentiae, vanum est: nam, ut sæpe dixi-

(1) II Reg. XII, 13. — (2) Matth. XXVII, 4.
TOM. IV.

mus, non tam sequenda est etymologia, quam usus Scripturæ et Patrum, in vera significatione vocabulorum assequenda. Neque verum est, quod obicitur, Græcam vocem *μετάνοια*, ad præteritum, non ad futurum respicere: nam Tertullianus Græcæ lingue peritissimus, lib. 2. in Marcionem, disertis verbis contrarium asserit, cum sic loquitur: « In Græco sono, Penitentiae nomen non ex delicti confessione, sed ex animi demutatione compositum est. » Et sane, *μετάνοια*, si etymologiam inspicias, nihil est aliud nisi post sapere: proinde ad futurum potius, quam ad præteritum pertinet. Sed hæc, ut dixi, inania sunt.

Quod vero addebatur in probatione assumptionis, propositum cavendi peccata esse actum charitatis, vel obedientiae, non Penitentiae, facile retorqueri potest in auctorem. Nam etiam actus ille, quo nolimus Deum offendisse, charitatis est, si absolute consideretur. Quemadmodum igitur actus, quo nollemus Deum offendisse, absolute charitatis est, et tamen ut refertur ad peccatum delendum, et amicitiam cum Deo reconciliandam Penitentiae est: sic etiam propositum vitandi peccata, absolute charitatis, vel obedientiae est, cum etiam iustus conveniat, qui non indigent Penitentia; tamen ut assumitur ab eo qui peccavit, ad compensandam injuriam Deo factam, et amicitiam redintegrandam, Penitentiae est. Siquidem Penitentia, ut sanctus Thomas docet 3. par. quest. 85. art. 3. pars quaedam est potentialis iustitiae, cujus proprium officium est, compensare injuriam Deo factam, ut inde reconciliatio consequatur: compensatur vero injuria per detestationem peccati, et propositum servandi mandata, et cætera omnia adhibendi, quæ Deus requirit.

Tertia obiectio: « Dolor de peccatis propter offensam Dei, virtute includit propositum non peccandi de cætero: igitur ad reconciliationem sufficit, etiamsi non distincte featur in futura. Qui enim sic dolet, non minus perfecte, uniri poterit Deo, quam ille, qui acta haberet ejusmodi propositum. »

Respondeo: si quid hoc argumentum concludit, efficiet etiam, ut propositum peccata vitandi, in quo virtualis dolor de præteritis continetur, sufficiat ad reconciliationem, sine formali ac distincto dolore de peccatis admissis; quod tamen disertis verbis negat is, cu-

(1) Isai. LV, 7.

jus nunc argumenta refellimus. Dico igitur non posse fieri, ut verus sit in animo dolor de peccatis admissis, quin continuo oriatur etiam propositum vitandi peccata futura: sicut neque e contrario fieri potest, ut quis ex vera charitate propositum animo concipiat non peccandi, quin continuo exurgat dolor de peccato admissio, et nondum per indulgentiam Dei dimisso; neque erit vera contritio, quæ dolorem afferat de peccato præterito, sine proposito non peccandi de cætero; neque erit vera charitas, quæ amorem iustitiae sine peccati odio gignat in eo, qui sibi peccati lethalis conscius sit.

Quarta obiectio: « Apud homines benignos sola vehemens patratæ culpæ detestatio, nonnunquam impetrat illius veniam: Deus autem longe magis benignus est, quam ulli homines sint, neque credibile est, Christum expectare voluisse ut Petrus decerneret nunquam amplius peccare, sed continuo peccatum ei remissio, cum eum amare plorantem vidit. »

Respondeo: benigni homines ad solam culpæ confessionem ac detestationem ignoscunt, quia non dubitant, quin ii, quos ita culpas detestari vident, jam animo propositum conceperint non peccandi de cætero: nam alioqui etiam per tormenta promissionem illam extorquent. Porro S. Petrum dum amare flebat, simul et peccatum detestatum esse, et propositum non peccandi concepisse, et veniam etiam a Deo, si non ore, certe corde postulasse, omnino credibile est: id enim experimur in nobis, et in aliis, qui spiritu compunctionis accepto, serio peccata sua detestantur ac deflent.

Quinta obiectio. Petitio veniæ cum displicentiâ peccati, licet sit absque formali proposito vitandi peccata, satis est ad obtinendam remissionem peccatorum. Isai. IV: *Derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et revertatur ad Dominum, et miserabitur ejus* (1). Quis non videt, sola hic duo requiri ab impio, ut obtineat apud Deum misericordiam, et eam illum præstare, si detestetur peccata sua, et misericordiam ab ipso humiliter flagitet? « Facile, inquit, Ambrosius de Deo, lib. 7. in Lucam, cap. 66, reconciliatur, quando impense rogitur. »

Respondeo: sæpenumero Scriptura divina tribuit vim justificandi, aut etiam salvandi, diversis rebus; non quod solæ illæ justifica-

re, aut salvare possint, sed quod illæ vim suam habeant ad justificationem, aut salutem, et ad eum finem perducant, si tamen cætera non desint. Sic legimus Rom. III. *Arbitramur justificari hominem per fidem. Eccle. I. Timor Domini expellit peccatum*, Rom. VIII. *Spe salvi facti sumus*. Luc. VII. *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Tob. XII. *Eleemosyna a morte liberat, et ipsa est, quæ purgat peccata*. Tit. III. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*. Jacob. I. *Suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras* (1). Hæc et alia id genus in sacriliteris passim leguntur: neque tamen ullus est, qui inde colligat, solum timorem, aut solam spem, aut solam eleemosynam, aut solum verbum, sine fide, et dilectione, aliisque ad eundem finem requisitis, sufficere posse ad salutem. Sic igitur etiamsi detestationi peccatorum et orationi alicubi Scriptura justificationem tribueret; non tamen colligere oporteret, sola illa sufficere, sed illa quidem vim suam habere, et plane justificare, si cætera non desint.

Adde, quod in verbis Isaia citatis, non intelligo cur non potius propositum vitæ melioris, quam peccatorum detestatio commendetur. Nam illa verba: *Derelinquat impius viam suam*, non tam significare videntur, oportere ut impius peccata sua defleat, quam ut cesset a peccato, et novam vitam instituat; hoc enim est derelinquere viam suam; non incedere antiquo et usitato itinere, sed novam arripere atque ingredi viam. Pari ratione verba illa sequentia: *Et revertatur ad Dominum*, quid aliud, quæso, significent, quam ut impius Deum diligere, eique placere studeat? id vero sine proposito servandi mandata, fieri non potest; nam. *Si diligitis me, Dominus ait Joan. XIV. mandata mea servate* (2).

Sexta obiectio: « Potest contingere, subita morte aliquos ita præveniri, ut meminisse quidem possint peccatorum, quæ admiserunt, et de eis dolentes, et clamantes: Domine miserere, de vita discedant, a tequam quidquam de futuris cogitare, vel decernere quiverint. Numquid ii venia carebunt? quid regidius? quid durius? quid inclementius dici potest? Accedit, quod solus ille latro, qui cum Christo pendebat in Cruce, non legitur propositum vitæ melioris habuisse, sed tantum pec-

cata sua detestatum, ad Christi misericordiam confugisse. » Luc. 23. « Et in Sacramento Penitentiae absolvendus censetur, qui signa doloris de peccatis ostendit, etiamsi nullo signo declaret quid in futurum proponat. »

Respondeo, non facile concedo id posse contingere, ut quis ex vera dilectione Dei peccata defleat, et eorumdem indulgentiam postulet, quin saltem animo proponat, Deum non amplius offendere: neque periculum est, ut hujus propositi obliviscatur, cum non solum charitas, sed etiam natura ipsa suggerat, non posse pacem cum Deo componi, nisi propositum adsit non peccandi de cætero. Quod ad latronem attinet, is neque peccata detestatus, neque vitam meliorem proposuisse aperte legitur; sed solum justum supplicium suum agnovisse, Christoque dixisse: *Memento mei dum veneris in regnum tuum*; verumtamen ex impetrata venia manifeste colligimus, eum vera fide, atque ardenti charitate ad Deum fuisse conversum, et ea omnia, licet brevissimo temporis spatio, præstis, quæ ad veram et legitimam Penitentiam internam requiruntur. Porro, qui signa doloris ostendunt, etiamsi forte loqui nequeant, recte in Ecclesia absolvuntur, quia veram peccatorum detestationem, cum proposito peccata deinceps vitandi, in corde gerere, non temere judicantur.

Septima obiectio: « Patres veteres, et ipsum Concilium Tridentinum, sess. 6. cap. 14. cum Penitentiam, secundam post Baptismum tabulam appellarent, ad peccatorum detestationem sine dubio respexerunt: fieri potest igitur, ut aliquis interdum, sine proposito non peccandi de cætero, per solam detestationem peccatorum justificetur. »

Respondeo: nec Patres, nec Synodus, ad solam peccati detestationem, tabulam similitudinem retulerunt, sed ad totam, atque integram Penitentiam: imo Concilium non tam Penitentiam, quam Penitentiae Sacramentum, secundam tabulam appellavit.

(1) Rom. III, 28; Eccl. I, 27; Rom. VIII, 24; Luc. VIII, 47; Tob. XII, 9; Tit. III, 5; Jacob. I, 21. — (2) Joan. XIV, 15.

CAPUT VIII.

Contritionem ad justificationem omnino necessariam esse.

Quinta controversia erat de necessitate contritionis. Loquimur autem hoc loco de contritione in genere, ut tam perfectam, quae proprie contritio, quam imperfectam, quae attritio dicitur, comprehendamus; et questionem non solum de necessitate, quam vocant, medii, sed etiam præcepti, intelligi volumus.

Ac Lutherus quidem, et Calvinus, contritionem quae justificationem præcedat, nullam agnoscunt. Nam Calvinus, cum totam Pœnitentiam, fructum fidei justificantis esse doceat, ut supra ostendimus ex lib. III. Instit. cap. 3. §. 1. sine dubio nullam Pœnitentiae partem, proinde neque ipsam contritionem, ad justificationem obtinendam necessariam esse censet.

Lutherus in assertione articulorum suorum, nonnullis visus est contritionis necessitatem pernegasse, propter illa verba artic. 11: « Si Sacerdotis absolutionem obtinueris, crede fortiter te absolutum, et absolutum eris, quidquid sit de contritione. » Sed tamen in art. 42. affirmat, impossibile esse, ut quis sine contritione vere absolutus sit: « Si per impossibile, inquit, confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed joco absolvisset, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus. » Et paulo infra, declarat, ideo esse id impossibile, quia fides sine contritione esse non potest: « Dixi, inquit, per impossibile; quia satis supra dictum est, fidem sine contritione esse non posse, cum gratia non infundatur, nisi cum magna concussionem anime. » Quare non negavit Lutherus contritionem absolute, sed eam negavit, ad remissionem peccatorum necessariam, cum eam postponat fidei, quae (ipsius opinione) sola justificat, ut in iisdem articulis sæpissime repetit.

Non desunt tamen ex Lutheri discipulis, qui contritionem ante confessionem necessariam esse doceant. Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 901: « Est, inquit, et hoc extra controversiam apud nos, nemi-

nem posse Deo reconciliari, et remissionem peccatorum consequi, nisi agat Pœnitentiam. » Et paulo infra dicit, contritionem esse medium ad acquirendam justificationem; et addit hæc verba: « Sic territis, et contritis, Deus gratiam et remissionem peccatorum per ministerium Evangelii offert, et proponit. » Idem etiam repetit, pag. 956. et 957. « Necessaria, inquit, est contritio, non autem meritum est, etc. » Et infra: « Ordo divinus est, quod vult quidem evangelizare, sed pauperibus; vult sanare, sed contritos etc. » Idem habet etiam Philippus in locis ultimo editis, titulo de contritione: et omnes illi ex Lutheranis, qui priorem partem Pœnitentiae contritionem, posteriorem fidem esse volunt. Sed his dimissis, nos juxta communem Theologorum Catholicorum sententiam, duas propositiones constituemus.

Prima propositio: « Contritio saltem imperfecta, omnino necessaria est in adultis, necessitate medii, ad remissionem peccatorum, et justificationem obtinendam. » Hæc propositio ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 14. et sess. 14. cap. 4. satis aperte colligitur. Cum enim Concilium dicit, Contritionem omni tempore ad justificationem necessariam fuisse de necessitate medii sine dubio loquitur; quæ enim sola præcepti necessitate necessaria sunt, non ita universe omnia tempora complecti solent.

Probatur autem hæc propositio ex verbis illis Domini Luc. XIII. *Nisi Pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis* (1): hæc enim verba tam sunt perspicua, ut nullam omnino dubitationem relinquunt. Præterea, idem aperte probant verba illa S. Petri, Act. III. *Pœnitimini, et convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Et illa B. Pauli ad Roman. II. *Ignoras quia benignitas Dei ad Pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, et impenitentem cor, thesaurizans tibi iram, in die iræ et revelationis justi iudicii Dei.* Et illa Christi ipsi in II. cap. Apocal. II: *Memor esto unde excideris, et age Pœnitentiam, et prima opera fac: sin autem, enim tibi cito, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi Pœnitentiam egeris* (2). Denique Ezechiel cap. XVIII. nihil aliud peccatoribus concionatur, nisi ut Pœnitentiam agant, si salvi esse velint. Hoc idem illi omnes Patres docent, qui Pœnitentiam, secundam post naufragium tabulam appellarunt, quorum

(1) Luc. XIII, 3. — (2) Act. III, 49; Rom. II, 4, 5; Apocal. II, 5.

testimonia in primo libro retulimus: quibus addi potest S. Augustini testimonium, qui in epist. 48. ad Vincentium, ita loquitur in extrema epistola: « Nec quemquam putes ab errore ad veritatem, vel a quocumque seu magno, seu parvo peccato, ad correptionem sine Pœnitentia posse transire. »

Secunda propositio: « De contritione præceptum divinum exstat. » Hæc Primum ex superiore probari potest. Siquidem ea omnia, quæ necessaria sunt necessitate medii, censentur necessaria necessitate præcepti, licet non quæcumque necessaria sunt necessitate præcepti, sint etiam necessaria necessitate medii: tenentur enim homines ea necessario adhibere, sine quibus salvi esse non possunt.

Deinde exstant in divinis litteris manifesta verba, quibus Pœnitentiae præceptum indicatur. Joel. II: *Convertimini ad me, et scindite corda vestra.* Matth. III: *Pœnitentiam agite.* Ezech. XVIII: *Projicite a vobis pravitates, et facite vobis cor novum.* Apocal. II: *Age Pœnitentiam* (1).

Ad hæc observatio mandatorum, sufficiens est medium ad salutem. Dominus enim interroganti cuidam, Luc. XVIII: *Quid faciens, vitam æternam possidebo?* respondit: *Mandata nostri.* Et apertius apud Matth. cap. XIX: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata* (2). Quod si quid aliud præter mandatorum observationem requireretur ad vitam æternam obtinendam, Dominus illum adolescentem non tam docuisse quam decepissem videretur. Oportet igitur, ut vel de contritione mandatum aliquod habeamus, quod nos asserimus; aut certe non sit contritio ad salutem necessaria, quod falsum esse jam supra docuimus. Neque vero responderi potest, Christum ea verba ad justos, non ad peccatores direxisse, quasi iustis observatio mandatorum sufficiat ad salutem, peccatoribus non sufficiat: nam Dominus generatim et sine ulla exceptione respondit. Et præterea licet juvenis ille, cui Dominus loquebatur, Luc. XVIII. bonus ac justus fuerit, ut ex cap. X. Marci colligi potest: tamen legisperitus, qui de eadem re Dominum interrogavit, et eandem responsum accepit, Luc. X. peccator videtur fuisse, cum Dominum tentare, non ab eo aliquid discere voluerit.

Præterea dulium esse non potest, quin

divino præcepto teneamur ea media non negligere, quæ ad vitam et salutem corporis necessaria sunt: neque peccatum homicidii ille evaderet, qui cibum capere nolle, quo tempore sine cibo vivere non posset. Quanto igitur majori ratione, divino præcepto teneamur ea media assumere, sine quibus anime vita reparari nequit?

Denique impœnitentiam non solum peccatum, sed etiam gravissimum peccatum esse constat, usque adeo, ut nonnulli peccatum in Spiritum sanctum nihil aliud esse voluerint, nisi finalem impœnitentiam; et Scripturæ passim accusant impœnitentes, et pœnas eis gravissimas comminantur. Psalm. XCIV: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Psalm. IV: *Uaquequo gravi corde? Proverb. I: Quia cecavi, et renuistis etc. ego quoque in interitu vestro ridebo.* Zachar. I: *Ne sitis sicut Patres vestri, ad quos clamabant Prophete priores, dicentes: Hæc dicit Dominus, Convertimini de vis vestris malis, et de cogitationibus vestris pessimis: et non audierunt, neque attenderunt ad me.* Matth. XXIII: *Quoties volui congregare filios tuos etc. et nolistis.* Roman. II: *Secundum duritiam tuam, et impœnitens cor, thesaurizas tibi iram* (3). Quod si novum peccatum est, nolle converti, nolle penitere, nolle per contritionem veniam peccatorum suorum procurare; certe sequitur ut novum etiam præceptum sit, quo tenemur converti ad Deum, et contritionem in nobis excitare. Quocirca recte Tertullianus in lib. de Pœnitentia, ex eo probat, bonum esse penitere, quia Deus id præcipit: « Bonum est, inquit, penitere, an non? quid revolvis? Deus præcipit. »

Sed objectiones aliquæ solvendæ sunt, quas non hæretici, sed Catholici, explicandæ rei gratia, proponere solent.

CAPUT IX.

Solvuntur objectiones.

Prima objectio. Baptismus, ut etiam Sacramenta cetera, non ponenti obicem, gratiam confert: sed obicem non ponit, qui vitam novam producit, et nullius peccati com-

(1) Joel. I, 42, 43; Matth. III, 2; Ezech. XVIII, 31; Apoc. II, 5. — (2) Luc. XVIII, 18; Matth. XIX, 47. — (3) Psalm. XCIV, 8; Psalm. IV, 3; Prov. I, 24; Zach. I, 4; Matth. XXIII, 37; Rom. I, 5.

placitiam habet, etiamsi forte non detestetur re ipsa peccatum.

Respondeo : non potest recte dici, non ponere obicem, qui sine dispositione necessaria ad Sacramentum accedit : alioqui non solum sine detestatione peccati, sed etiam sine fide posset aliquis per Baptismum justificari. Esse autem Pœnitentiam, quæ sine peccati detestatione nulla est, dispositionem ad Baptismum ; docet Apostolus Petrus Act. II : *Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum* (1), quod idem nuper Tridentinum Concilium declaravit sess. 6. cap. 6. et antea S. Thomas 3. par. quæst. 86. art. 2. ad 1. et alii Theologi communiter tradere consueverunt. Qui enim propria voluntatis actione a Deo aversus per peccatum fuerat, non potest ad gratiam Dei censi dispositus, nisi per contrariam actionem converatur ad Deum. Neque tamen necesse erit, ut Pœnitentia, quæ Baptismum præcedit, contritionem illam perfectam contineat, quæ etiam sine Sacramento re ipsa suscepto, peccata omnia delet : nam cum Baptismus Sacramentum sit regenerationis et renovationis, vim habet vere justificandi et renovandi, proinde non necessario exigit hominem jam per contritionem illam perfectam justificatum. Et hoc fortasse sibi voluit auctor Commentariorum in Paulum, quæ Ambrosio ascribuntur, cum in illa verba cap. XI ad Rom. : *Sine Pœnitentia sunt dona Dei* (2), scriptum reliquit, gratiam Dei in Baptismo neque gemitum, neque planctum requirere, sed solum ex corde professionem. Non enim auctor ille peccati detestationem ac Pœnitentiam omnino rejecit ab eo, qui baptizandus est, sed perfectam illam contritionem, quæ sine exteriori actione vix reperitur.

Secunda obiectio. Charitas videtur omnino sufficere ad justificationem, et salutem, etiamsi absque Pœnitentia et contritione in aliquo reperitur ; nam *Universa delicta operi charitas* : Prov. x, 12.

Respondeo, charitas vera sine dubio sufficit ad salutem, et justificationem : nam ubicumque adest charitas, ibi adest justitia, et inde necessario abest peccatum lethale ; nam : *Qui diligit, legem implevit*. Rom. XIII, 8, qui autem legem implet, justus est, neque ei deest aliquid ad salutem, juxta illud Matth. XIX : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata* (3). Quare recte Sanctus Augustinus

tract. 5. in epist. Joan. : « Dilectio, inquit, sola discernit inter filios Dei, et filios Diaboli. » Et infra : « Hæc est pretiosa margarita, sine qua nihil tibi prodest, quodcumque habueris : quam si solam habes, sufficit tibi. » Et ipse etiam S. Joannes, teste S. Hieronymo in comment. cap. 6. epist. ad Galat. de præcepto charitatis sententiam illam pronuntiavit : « Præceptum Domini est et si solum fiat, sufficit. » Verumtamen charitas vera, sine vera contritione in eo, qui peccati mortalis conscientiam habet, nullo modo existere potest : et ideo, licet charitas etiam sola, sufficiat, recte dicunt Theologi, contritionem in eo, qui crimen lethale commisit, esse medium necessarium ad justificationem et salutem. Quemadmodum et fides, ac spes necessariae sunt, tametsi sola charitas (Augustino teste) sufficiat : nam charitas sine fide et spe nulla est. Itaque, sola charitas sufficere dicitur, quia nunquam est sola, sed chorum aliarum virtutum partim sequitur, partim præcedit. Et hoc est, quod S. Thomas docet 3. par. quæst. 84. art. 5. ad 2. cum negat, charitatem sine Pœnitentia ad justificationem posse sufficere : rationem enim reddit, quia charitas Pœnitentiam requirit, et efficit. Quomodo enim potest aliquis vere Deum diligere, nisi peccatum detestetur, per quod a gratia Dei excidit ?

Sed obijciunt quidam, interdum mentem hominis ita repente ad amorem Dei converti, ut otium non habeat in peccata respiciendi : interdum etiam peccatores ad martyrium ita rapi, ut possint quidem dilectionis actum elicere, quo se ad mortem propter Christum offerant, sed metu illo presenti turbatos, de peccatis præteritis cogitare non posse : interdum quoque ita esse oblitos peccatorum suorum, ut sine miraculo nequeant ea peccata ad memoriam revocare.

Sed primum et secundum membrum hujus dubitationis, non difficulter explicari possunt. Nam qui conscientiam peccati mortalis gerunt, nihil prius cogitant, cum convertuntur ad Deum, quam peccata sua : tunc enim maxime conscientia stimulus sentitur, cum is placere incipit, quem peccando offendimus, et cujus gratiam desideramus. Quod etiam experimur in rebus humanis. Qui enim non magnificiunt amicitiam alicujus, facile obliviscuntur injurias, quas illi fecerunt ;

sed cum reconciliari capiunt, tunc ad memoriam redeunt omnes injuriæ : sic etiam mors imminens, seu per martyrium, seu alia ratione, non modo non impedit, sed etiam excitat recordationem peccatorum. Quod Chrysostomus pulchre probat in homil. 4. de Lazaro, exemplo fratrum Joseph, qui cum pene jam oblitus essent injuriam, quam in illum contulerant, redacti postea ad angustias, dixerunt : *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum*. Genes. XLII, 21. Et S. Cyprianus idem ostendit in serm. de lapsis, exemplo trium puerorum : « Ananias, inquit, Azarias, Misael, illustres ac nobiles pueri, quominus Exomologesim Deo fecerint, nec inter flammam, et camini exstantis incendia quieverunt. »

De tertio vero membro dubitationis, equidem arbitror in eo locum habere, quod quidam docent de contritione virtuali. Nam etiamsi contritionem plane formalem ordinari requiri censeam ; tamen in duobus casibus sufficere existimo virtuales. Primum, quando aliquis post accuratam discussionem conscientia suæ, non potest ad memoriam peccatum, vel peccata sua lethalia revocare. Deinde cum aliquis neque peccati lethalis conscientiam habet, neque otium vitam suam exutiendi, ut si forte rapiatur subito ad martyrium : tunc enim credibile est, posse hominem per actum dilectionis, in qua contritio virtute continetur, a peccatis occultis justificari.

Ratio est in primis, quoniam alioqui frustra cum Davide diceremus Deo : *Ab occultis meis munda me Domine*. Psal. XVIII, 13. Nam si absque formali contritione nulla peccata deleri possunt, et contritio formalis de occultis haberi nequit, certe sequitur, ut ab occultis nulla ratione liberari possimus ; quorsum igitur oramus, si quod petimus, impetrari non potest ? Deinde, sicut legimus Luc. XIII : *Nisi Pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis* ; sic etiam legimus Joan. III : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Et Joan. VI : *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis* (1). Atqui omnes concedunt, Baptismum et Eucharistiam, cum re ipsa haberi nequeunt, per votum posse suppleri. Adhæc S. Augustinus in epistola 48. ad Vincentium, scribit, Cyprianum aut correxisse errorem

illum suum, aut texisse ubere charitatis, et a Patre coelesti purgatum in eo falce passionis. Et sanctus Thomas 3. par. quæst. 87. artic. 1. disertis verbis scribit, virtuales displicentiam non sufficere ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem : quo loco admittit displicentiam virtuales, pro iis diluendis criminibus, quæ ad memoriam revocari non possunt. Denique mirum est, si non absurdum videatur, posse contingere, ut homines aliqui in media Ecclesia, sine miraculo justificari nequeant : quales nimirum illi essent, qui aut morbo, aut senectute, aut alia de causa omnino peccatorum suorum memoriam perdidissent.

Tertia obiectio adversus alteram propositionem, quæ erat de præcepto contritionis : Impenitentia non est speciale aliquid peccatum, sed circumstantia omnium peccatorum, ut S. Thomas docet in 2. 2. q. 14. art. 2. non igitur speciale aliquid præceptum de Pœnitentia existat.

Respondeo : Impenitentia interdum speciale peccatum est, interdum circumstantia alterius peccati. Speciale peccatum est, quando occurrit tempus, quo tenemur Pœnitentiam agere, et eam tamen non agimus. Neque enim præceptum de Pœnitentia agenda, quovis tempore obligat, cum sit affirmativum ; sed solum certis temporibus, ut cum versamur in periculo vite, cum ad confessionem est accedendum, cum Deus peculiari inspiratione ad Pœnitentiam nos invitat, juxta illud Psalm. xciv : *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra* (2). At extra ejusmodi tempora, impenitentia non tam peccatum novum, quam peccati patrali circumstantia est : quamdiu enim quisque in peccato hæret, tamdiu impenitentis dici potest, et semper magis, ac magis difficilem sibi redditum ad gratiam Dei facit. Porro S. Thomas in 2. 2. quæst. 14. art. 2. de impenitentia ista posteriore locutus est : idem vero auctor in 3. par. quæst. 84. art. 7. ad 1. agnoscit præceptum naturale de Pœnitentia agenda ; et quæst. 83. art. 2. speciale præceptum de Pœnitentia existere confirmat. Sed de his ista sufficiant, de quibus integræ disputationes in libris nostrorum exstant.

(1) Act. II, 38. — (2) Rom. XI, 29. — (3) Matth. XIX, 17.

(1) Luc. XIII, 5 ; Joan. III, 5 ; Joan. VI, 54. — (2) Psal. XCIV, 8.

CAPUT X.

De quantitate Contritionis.

Sexta controversia erat : Quantanam esse debeat ea tristitia, quam de peccatis suscipimus, ut ad justificationem peccatorum sufficiat. Hic mire triumphant, atque exultant Adversarii : existimant enim se locum reperisse, ex quo doctrinam Catholicam de Pœnitentia cum plausu vulgi reprehendant, ut quæ ad desperationem sternat viam, vel certe plane dubios, atque incertos de sua justificatione homines reddat.

Martinus Kemnitius in 2. par. Examini, pag. 963. scribit Concilium Tridentinum exigere ad justificationem, contritionem charitate perfectam ; eam autem contritionem, ut perfecta sit, probat ex Scoto, habere debere certum gradum intensionis, et certo spatio temporis continuari ; cum tamen neque possit ulla ratione consitui, quotus ille gradus sit, neque quantum spatium temporis exigatur. Ita nimirum reddunt perplexa, et implicata omnia. Addit etiam ex testimonio Scholasticorum aliorum, contritionem opere ex charitate procedere ; charitate autem Deum super omnia diligere debere : ad quam perfectionem nullus Sanctorum in hac vita pervenire potest. Ex his ita colligit. pag. sequenti : « Impossibilis igitur est sufficientia, et perfectio contritionis, et ejus persuasio vel facit pharissæos, vel desperabundos. Conscientia enim, quæ nunquam potest certa esse de sufficientia et perfectione contritionis, semper dubia et incerta manebit de remissione peccatorum, et reconciliatione cum Deo. » Hæc ille.

Ad eundem modum Joannes Calvinus lib. III. Instit. cap. 4. § 2 : « Contritionem, inquit, debitam exigunt, hoc est, justam et plenam : sed interim non constituent, quando securus aliquis esse possit, se hac contritione ad justum modum defunctum esse. » Et infra : « Sed ubi exigitur doloris acerbitas, quæ culpe magnitudini respondeat, et quæ in trutina appendatur cum fiducia veniæ ; hic vero misere conscientia miris modis torquentur, et exagitantur, dum sibi debitam peccatorum contritionem imponi vident. nec assequuntur debili mensuram, ut secum decernere possint, se persolvisse quod debe-

bant. » Et § 3 : « Quod si me, inquit, calumniari adiunt ; prodeant sane, et unum aliquem ostendant, qui hujusmodi contritionis doctrina, vel non sit ad desperationem adactus ; vel simulationem doloris, iudicio Dei, pro vero dolore non opposuerit. » Hæc ille. Nec dissimilia scripta reliquit Heshusius in libro de sexcentis erroribus Pontificiorum, tit. 9. num. 25. et 28.

Nos igitur duo prestabimus in presenti disputatione. Demonstrabimus primum, quod nobis objiciunt adversarii, in ipsos verissime convenire, ut videlicet ad desperationem adigant pœnitentes. Deinde doctrinam communem Theologorum veram, et consolationis plenam de quantitate contritionis breviter explanabimus.

Ut incipiamus a Primo, concedunt adversarii, Kemnitius et Calvinus, contritionem, eamque seriam et vehementem, esse necessariam. Kemnitius in 2. par. Examini, pag. 942 : « Ardua, inquit, questio est, quomodo Pœnitentia ita agi possit, ut certi simus nos consequi reconciliationem, et remissionem peccatorum : si enim Pœnitentia non recte agitur, peccator licet quærat, non tamen assequitur remissionem peccatorum. » Deinde pag. 953. explicans quomodo agatur vera Pœnitentia : « Omnino, inquit, in iis, qui veram, et seriam Pœnitentiam agunt, necessaria est contritio. » Et pag. 954. docet, contritionem acrem ac vehementem esse debere : « Hinc sequitur, inquit, dolor conscientia, graviter dolentis se peccasse, et peccatis offendisse Deum. » Calvinus lib. III. Instit. cap. 4. § 2 : « Equidem, inquit, sedulo et acriter instandum esse fateor, ut quisque amare defendo sua peccata, se ad eorum displicentiam et odium magis acuatur. » Et §. 3 : « Diximus et nos, inquit, quodam loco, nunquam sine Pœnitentia obvenire peccatorum remissionem ; quod nulli nisi afflicti, et peccatorum conscientia vulnerati, Dei misericordiam implorare sincere possunt. » Hæc ille.

Quamvis autem iisdem in locis dicant, ac protestentur se non facere contritionem causam, aut meritum remissionis peccatorum, et Calvinus jactet se sustulisse illa animarum tormenta, quod contritio debita præstanda sit, tamen ex iis, quæ ipsi docent, aperte sequitur, neminem ex sententia ipsorum sine vera, seria, gravique contritione justificari, sive ea contritio justificationis causa sit, sive conditio tantum, sive quid aliud ; id

enim ad rem nostram hoc loco non pertinet.

Quæ sit autem vera, seriaque contritio, sine qua peccata non remittuntur, non possumus aliunde melius, ac tutius discere, quam ex litteris sacris. Porro, litteræ sacræ ubique requirunt contritionem ex toto corde ; qualis est etiam vera Dei dilectio, ex qua contritio vera procedit. Deut. IV, 29 : *Cum quaesieris Dominum, invenies eum, si toto corde quaesieris eum, et tota tribulatione animæ tuæ.* Deut. XXX, 12 : *Si ductus penititudine cordis, reversus fueris ad Dominum in toto corde tuo, et tota anima tua, miseribitur tui.* III Reg. VIII, 47, 48, 50 : *Si peccaverint tibi, et reversi fuerint ad te in universo corde suo, et tota anima sua, propitiaberis populo tuo.* II Parap. XXX, 18, 19 : *Domine bonus propitiaberis cunctis, qui in toto corde requirunt eum.* Hier. XXIX, 13 : *Queretis, et invenietis me, cum quaesieritis me in toto corde vestro.* Joel. II, 12, 13 : *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis, fletu, et planctu, et scindite corda vestra.*

Debent igitur adversarii, velint nolint, admittere, sine contritione perfecta, et quæ ex toto corde sit, non remitti peccata. Atqui ejusmodi contritionem ut etiam dilectionem Dei, ex toto corde, impossibilem in hac vita esse contendunt, et quam nullus unquam Sanctorum habuerit, ut ex locis supra citatis, et ex aliis multis omnino norunt, qui eorum scripta legerunt. Quare sequitur, ut remissio peccatorum plane sit impossibilis, et pœnitentibus nihil supersit aliud, nisi desperatio, si vera est doctrina Kemnitii, et Calvinii. Quam enim, quaeso, spem salutis ille concipiet, qui contritionem ex toto corde impossibilem esse censet ; et eam solam veram, ac seriam Contritionem esse, negare non potest ; et sine vera seriaque Contritione peccata non remitti sibi certissime persuasit.*

CAPUT XI.

De quantitate Contritionis, ex sententia Catholicorum.

Sed jam dimissis adversariis, veram de Contritionis quantitate sententiam aliquot propositionibus complectamur.

(1) Psalm. LXXXIX, 11.

Prima propositio : « Non requiritur ad eam contritionem, quæ sit futura sufficiens ad remissionem peccati, ut æqualis sit magnitudini iræ divinæ. » Hæc est contra calumniam et mendacium Calvinii, qui lib. III. Instit. cap. 4. § 2. ut etiam in primo libro notavimus, scribere ausus est, tam perfectam contritionem a Catholicis exigi, ut in trutina appendatur, cum fiducia veniæ ; non potest autem in trutina appendi cum fiducia veniæ, nisi sit justum pretium peccatorum, et ex rigore justitiæ satisfaciatur Deo ; atque iræ ipsius magnitudinem æquet.

Et quidem non exigi a Catholicis tantam contritionem, perspicuum est ex eo, quod omnes Catholici negant, Contritionem mereri nos ex condigno justificationem, aliqui etiam negant ex congruo. Recte autem non exigi, probari potest, tum quia scriptum est : *Quis novit potestatem iræ tuæ, et præ timore tuo iram tuam dinumerare ?* Psalm. LXXXIX (1). tum quia peccatum lethale, Deum qui infinite dignitatis est, offendens, infinitam indignationem, et pœnam meretur : non potest autem homo infinitum pretium offerre Deo, quantumvis doleat ac seipse excruciet.

Sed argumentum evidens habemus ex divinarum Scripturarum testimoniis, atque exemplis. Nam scriptura nihil aliud a nobis exigit, nisi ut convertamur ad Deum in toto corde : converti autem ad Deum in toto corde, non est, dolorem illum concipere, qui æqualis sit offensioni vel iræ divinæ, nam dolor iste sine dubio impossibilis est. Si vero impossibile esset converti ad Deum in toto corde, cur Deus ipse id postularet ? cur diceret Joel. II, 12 : *Convertimini ad me in toto corde vestro ?* an Deus ignorabat id fieri non posse, aut fieri volebat quod sciebat non posse fieri ? Deinde, Scriptura testatur aliquos in toto corde reversos ad Deum, et alios pronuntiat reversuros : quæ sunt argumenta certissima, id fieri posse ; et proinde converti in toto corde, non significare contritionem æqualem iræ divinæ, IV Reg. XXIII, 25 : *Semis illi non fuit Rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo.* Hier. XXIV, 7. *Ego ero illis in Deum, quia revertentur ad me in toto corde suo.*

Quare quod S. Cyprianus ait in ferm. de lapsis : « Quam magna deliquimus, tam granditer defleamus, non significat, dolorem as-

lute offensionis æquandum esse, quod fieri non potest: sed proportionem illam inter peccata et dolorem de peccatis, esse debere, ut de majore peccato magis, de minore minus doleamus. Quod vero scribit S. Ambrosius in lib. ad Virginem corruptam, cap. 8. cum ait: « Sed quanta putas, et qualis necessaria Pœnitentia, quæ aut æquet crimina, aut certe excedat? non ita accipiendum est, quasi Pœnitentia æquare, aut excedere debeat peccatum, ut offensam Dei, sed ut dolor Pœnitentiæ æquet, aut excedat voluptatem, quam peccando accepimus: quod aliis verbis ita scripsit Hugo de S. Victore lib. II. de Sacram. par. 4. cap. 2. « Si in correctione minor est afflictio, quam in culpa fuit delectatio, non est dignus Pœnitentiæ tuæ fructus. »

Secunda propositio: « Dolor de peccatis esse debet summus, saltem (ut Theologi loquantur) appetiatiue. » Recto enim Doctores tradunt dolorem summum posse duobus modis intelligi: intensive, et appetiatiue. Summus dolor intensive dicitur, quando voluntas, (nam de dolore spiritus, non sensus sive corporis, hic loquimur, licet unus ex altero nasci solet) quando, inquam, voluntas summo conatu detestatur aliquid: summus autem appetiatiue, quando voluntas pluris æstimat detestationem alicujus mali, quam eujuscumque boni consecutionem, aut alterius mali evitacionem. Itaque magnitudo doloris intensive, attenditur ex parte subjecti, magnitudo appetiatiue, ex parte objecti: et sæpe accidit, ut de re aliqua magis doleamus intensive, de qua minus doleamus appetiatiue, et contra. Nam viri etiam boni gravius tristantur interdum et dolent, ob mortes filiorum, quam ob peccata; qui tamen, si daretur optio, mallet filios amisisse, quam Deum offendisse. De sancta Paula Romana scribit S. Hieronymus in ejus vita, in moribus filiorum sic illam graviter affici solitam, ut semper de vita periclitaretur: qualem dolorem ob crimina in Deum admissa, nunquam sensisse legitur: nec tamen dubitari potest, quin femina illa sanctissima et optima, maluerit filios omnes perire, quam vel leviter Deum offendere.

Si quis objiciat, fieri non posse, ut voluntas non intensius doleat de ejus rei amissione, quam pluris æstimat, cum ideo doleat, quia rem caram, et quam magni faciebat, amisit,

(1) Rom. III, 8.

respondebimus, id fieri non posse, si omnia sint paria: tamen non semper esse omnia paria. Sæpe enim fit, ut id quod minoris faciendum esse recta ratio judicat, sit propinquius, notius, naturæ convenientius, longa familiaritate conjunctum, quod proinde magis afficiat, et moveat, licet illi aliud quiddam absolute ac simpliciter præferatur. Id quod in rebus etiam corporalibus experimur, quippe qui magis tristamur et angimur ob aerem dolorem dentium, aut ustionem aliquam digiti, quamvis non lethalem, quam ob febrim lentam, sed pestiferam: et tamen quis non libenter febrim illam lentam, et pestiferam, cum acerbissimo dentium aut digitorum dolore mutaret?

His explicatis, propositio nostra probatur ex omnibus illis Scripturæ locis, quæ paulo ante adduximus, ut ostenderemus, contritionem ex toto corde, atque adeo summam et maximam esse debere. Deinde, addi possent illa omnia loca, quæ jubent ut Deum ex toto corde diligamus, quæ exstant Deut. 6. Math. 22. Luc. 10. et alibi. Qui enim jubemur Deum ex toto corde diligere, jubemur pariter peccatorum, quo Dei amicitiam violamus, toto pectore detestari. Denique ratio id ipsum apertissime docet. Nam cum peccatum sit malorum omnium maximum, super omnia detestandum, fugiendumque est, et quia teste Apostolo, Rom. III: *Non sunt facienda mala, ut veniant bona* (1), ideo non licet peccatum eligere quacumque conditione proposita: proinde magis dolendum est appetiatiue de commisso peccato, quam lætandum de quovis opere bono.

Tertia propositio: « Non est necesse, ut contritio sit dolor summus intensive. » Probatur primum, quia si id esset necesse, maxime ob ea loca Scripturæ, quæ jubent ut convertamur ad Deum in toto corde, et tota tribulatione animæ nostræ, Joëlis II. et Deuter. IV. Sed ista loca exigunt quidem dolorem summum appetiatiue, ut supra diximus, non tamen intensive. Converti enim ex corde, nihil est aliud, nisi serio ac sincere converti: ex toto autem corde converti, est integre et perfecte converti, ita ut non partim peccata detestemur, partim illis afficiamur, sive non unum peccatum odio habeamus, et alteri adhuc adhareamus, sed omnia detestemur, ab omnibus simpliciter avertamur; idque tam perfecte, ut nullum sit malum

quod vitatum malimus, quam peccatum. Neque aliter intelligenda sunt loca ista, quæ conversionem ex toto corde requirunt, quam illa, quæ dilectionem ex toto corde præcipiunt; illa autem loca non exigere summam dilectionem intensive, sed solum appetiatiue, ut videlicet nihil Deo anteponatur, vel æquetur, ostendimus in II. lib. de membris Ecclesiæ, qui erat de Monachis, cap. 13. ubi ista omnia diligenter excussimus.

Deinde, probatur eadem propositio experimento hominum piorum, qui (ut paulo ante de sancta Paula referebamus) intensius aliquando dolent ob mortem carorum, quam ob peccata, licet paratissimi sint omnia perpeti potius, quam ut peccatum in Deum committerent. Neque reprehendi potest vehementer ille dolor, qui ex amissione filiorum in parentibus cernitur, tum quia naturalis est, tum etiam quia in sanctissimis hominibus locum invenit. Certe patriarcha Jacob ita doluit mortem filii sui Joseph, ut Scriptura dicat Genes. xxxvii: *Congregatis cunctis liberis ejus, ut lenient dolorem patris, noluit consolacionem accipere; sed ait, Descendam ad filium meum lugens in infernum* (1). Et S. David II. Reg. XIX. ita vehementer Absalonem filium suum deflevit, ut licet multa legantur de insigni contritione ejus ob peccatum adulterii, atque homicidii, majora tamen signa doloris ob filii mortem ostendisse videatur.

Accedit tertio, quod ex iis, qui serio et ut oportet, de peccatis suis dolent, alii magis, alii minus dolent. Non enim tantopere celebraretur Mariæ Magdalænæ contritio, si omnes, qui recte Pœnitentiam agunt, parem contritionem haberent, quoad intensionem, sicut revera parem habent, quoad appetiatiorem.

Præterea, si dolor summus pro quolibet lethali crimine exigere, nemo posset magis de uno, quam de alio peccato dolere; quod est et contra experientiam, et contra rationem. Experimur enim, graviora crimina acrius conscientiam pangere, et majorem tum verecundiam, tum displicentiam parere, quam leviora: et judicium rectæ rationis id postulat, ut majora delicta major Pœnitentia, et contritio intensior consequatur.

Denique, si summus dolor intensive ad veram contritionem necessarius esset, vix unquam possemus, non dico certo scire, sed ne probabiliter quidem cognoscere, nos id

fecisse quod debemus, in sceleribus detestandis. Quis enim est, qui non possit, si studium adhibere velit, ad contritionem paulo majorem se excitare? At profecto absurdum, et alienum a divina benignitate videtur, ut eam medicinam instituerit, in qua pacem animi, ac tranquillitatem nullam inveniamus.

Quarta propositio: « Non requiritur certus gradus intensionis, neque mora ultra temporis, ad veram contritionem. » Hæc est adversus nonnullos, qui veram contritionem esse negant, nisi ad certum quemdam intensionis gradum perveniat, et certo spatio temporis duret. Sed facilis est hujus sententiæ confutatio. Nam Scripturæ conversionem et Pœnitentiam exigunt: sed certi gradus aut temporis mentionem nullam faciunt; quare si certus gradus, certumque tempus requireretur, id esset omnino incognitum, et proinde non ex electione, sed casu fieret, ut alicui ad justam mensuram doloris perveniret, et in eo dolore justo tempore versaretur. Deinde, quis unquam in præceptis fidei, spei, dilectionis, aliarumque virtutum istas mensuras exogitavit, ut non sit fides, aut spes, aut charitas, nisi certum gradum intensionis, et certam moram temporis habeat? quod si in virtutibus cæteris ista non requiruntur, cur requirerentur in Pœnitentiæ virtute?

Quid, quod Scriptura et Patres satis a parte tradunt, quovis momento posse hominem per veram Pœnitentiam justificari? Isai. xxx. juxta editionem LXX. Interpretum: *Cum reversus ingemueris, salvus eris*; et Ezechielis cap. 18. non semel Deus indulgentiam promittit iis, qui a peccatis aversi, atque ad vitam meliorem conversi fuerint. Et Ecclesiast. cap. II: *Facile est, inquit, in oculis Dei, subito honestare pauperem* (2).

S. Cyprianus tract. I. qui est ad Demetrianum, extremo: « In isto, inquit, mundo manenti, Pœnitentia nulla sera est. » Et infra: « Tu sub ipso licet exitu, et vitæ temporalis ocausu pro delictis roges, et Deum, qui unus, et verus est, confessione, et fide agnitionis ejus implores, venia contenti datur etc. » Et in sermone de cena Domini: « Sed, inquit, et in eodem articulo temporis cum jam anima festinet ad exitum, et egrediens ad labia expirantis emerserit, Pœnitentiam clementissimi Dei benignitas non aspernatur. » Et infra: « Nec quantitas criminis, nec brevitatis temporis, nec horæ ex-

(1) Gen. XXXVII, 25 — (2) Eccli. XI, 23.

tremitas, nec vite enormitas, si vera contritio, si pura fuerit voluptatum mutatio, excludita venia. » Et infra, de bono latrone : « In momento, inquit, impietas religionem, crudelitas induit pietatem, et statim consummatus civis Sanctorum, et domesticus Dei premissus est in regnum. » S. Basilius homil. de Penitentia : « Tantummodo volens, inquit, et ipse Deus ultro occurret. » Et probat ibidem Basilius exemplo filii prodigi, incredibilem esse Dei benignitatem erga penitentes. S. Joannes Chrysostomus in epist. priore ad Theodorum lapsus : « Non, inquit, ad temporis rationem, sed juxta affectum animæ solet dijudicari Penitentia. » Et infra de bono latrone : « In eo momento, inquit, loquens vite peccata simul abstersit, atque ante Apostolos, officii grati præmium suscepit. » S. Leo in epist. 91. ad Theod. Episcopum : « Apud Deum, inquit, nullas patitur venie moras vera conversio, dicente Spiritu Dei per Prophetam : *Cum conversus ingenueris, salvus eris.* » Sanctus etiam Coelestinus I. Papa in epist. ad Gallos : « Desperat, inquit, de misericordia Dei, qui ei ad subveniendum morienti sufficere, vel in momento, non credit posse. » Et infra : « Vera ergo ad Deum conversio in ultimis positum mente potius testimanda est, quam tempore, Propheta hoc taliter asserente, cum conversus ingenueris, tunc salvus eris. »

Quinta propositio : « Neque illud exigitur ut tot sint actus contritionis, quot sunt peccata ; modo de omnibus, quæ post examen menti occurrunt, ex animo doleamus. » Nam ut negandum non est, singula peccata detestanda esse, cum scriptum sit Isaia xxxviii : *Recogitabo tibi omnes annos eos, etc.* (1). Et Ezech. xviii : *Si impius egerit Penitentiam ab omnibus peccatis suis, etc.*, sic est etiam concedendum, posse hominem unica actione peccata omnia, quæ memoriæ forte accurrunt, detestari, atque ob ea commissa dolere : alioqui enim falsum esset quod paulo ante demonstravimus, in momento posse hominem converti, et justificari.

Sexta propositio : « Utilissimum tamen est, peccata singula amarissime, et longo tempore ita delectare, ut contritio non solum appetitive, sed etiam intensive, et extensive, ut sic loquamur, summa dici possit. »

Hanc propositionem satis nobis persuadent exempla, et exhortationes Sanctorum ; nam

et David lavabat per singulas noctes lectum suum, Psalm. vi. et S. Petrus flevit amare, Luc. xxii et Magdalena lacrymis suis pedes Domini irrigavit, Luc. vii. et S. Augustinus de se loquens lib. viii. Confess. cap. xii : « Ubi, inquit, a fundo arcano alta consideratio contraxit, et congestit totam miseriam meam in conspectum cordis mei, oborta est procella ingens, ferens ingentem imbrem lacrymarum. » Et infra : « Ego sub quadam fici arbore stravi me, nescio quomodo, et dimisi habenas lacrymis, et proruperunt flumina oculorum meorum, acceptabile sacrificium tuum. » Et infra : « Dicebam hæc, et flebam amarissima contritione cordis mei. » S. Cyprianus in serm. de lapsis, extremo : « Orare, inquit, oportet impensius, et rogare diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus docere, tempus omne lacrymosis lamentationibus occupare, etc. » S. Ambrosius in libro ad Virginem corruptam, cap. 8 : « Defluant, inquit, oculi lacrymas, qui maseculum simpliciter non aspexerunt ; pallesca facies, quæ quondam viruit impudice : cor vero sit liquescens, sicut cera etc. »

Hæc et similia passim apud sanctos Patres inveniuntur, quæ quidem non eo solum toto animo amplectenda sunt, quod (ut diximus) contritio eo sit utilior, quo est major : sed etiam quia periculum est, ne homo se ipse fallat ; et dum se ad acrem et intensam contritionem excitare non salagit, revera ne appetitive quidem toto corde crimina detestetur.

CAPUT XII.

Contritionem causam esse remissionis peccatorum.

Septima controversia ordine sequitur : Utrum contritio peccata remittat. Lutherani etiam si contritionem requirant ad remissionem peccatorum, tamen non ferunt, ut contritio dicatur causa justificationis ; quod ideo faciunt, ne ulla ratione fidei derogetur, cui soli justificationem tribuunt.

Lutherus in assert. art. 12. postquam quædam fidem justificare, etiam si per impossibile homo non esset contritus, subjungit : « Dixi autem, per impossibile, quia satis su-

pra dictum est, fidem sine contritione esse non posse, cum gratia non infundatur sine magna concussione animæ : volui enim fidei virtutem declarare, et commendare, quam sola faciat ad remissionem peccatorum, et justificationem pacis. Quod dico, ne quis me putet contritionem, seu perturbationem illam cordis in cognitione peccatorum suscitatum negare, volo eam ; sed dico eam non operari justificationem, aut remissionem peccatorum : fides enim in verbum Dei justificat, et purgat. » Joannes Calvinus lib. iii. Instit. cap. 4. § 3 : « Diximus, inquit, et nos quodam loco, nunquam sine Penitentia obvenire peccatorum remissionem ; sed simul adjecimus, Penitentiam non esse causam remissionis peccatorum. » Martinus Kemnilius in 2. par. Exam. pag. 960 : « Impetrationem inquit, venie, et reconciliationem cum Deo, manifeste tribuunt (Catholici) actui seu operi contritionis nostræ : et quidem ante Absolutionem, quæ est vox Evangelii, gratis propter meritum Christi annuntians, et imperitius fidei reconciliationem cum Deo, et remissionem peccatorum. Quid vero aliud est hoc, quam reconciliationem cum Deo, et remissionem peccatorum adimere Evangelio, et fidei, imo gratuita misericordie Dei, et merito Christi : et transferre illam in merita nostrorum operum ? »

At Catholici communi consensu docent, contritionem causam esse remissionis peccatorum : quod idem Tridentinum Concilium docet, tum sess. 6. cap. 6. tum sess. 14. cap. 4. Ex quibus etiam locis intelligere licet, duobus modis contritionem causam esse justificationis ; quia videlicet disponit ad justificationem, et impetrat remissionem peccatorum. Sess. 6. cap. 6. numerat Concilium actum Penitentia inter dispositiones justificationis : et quia dispositio non solum se tenet ex parte materiae, sed etiam ex parte agentis, ideo actus Penitentia quatenus ab auxilio gratia, et libero arbitrio procedit, et hominem disponit ad justificationem, ipsius justificationis causa dici potest aliquo modo etiam efficiens. Sess. 14. cap. 4. idem Concilium scribit : Contritionem omni tempore necessariam fuisse ad veniam impetrandam : porro impetrare est esse etiam aliquo modo causam.

Theologi Scholastici in eo solum dissentire videntur, quod nonnulli volunt actum Pœni-

tentia, ut etiam actum fidei et dilectionis, esse dispositionem ad remissionem peccatorum, sed non meritum neque de condigno, neque de congruo remissionis peccatorum : et hujus sententia sunt Joannes Capreolus in 2. Sentent. dist. 40. quest. unica, et Dominicus a Soto lib. 2. de natura et gratia, cap. 4. At alii, iique plurimi, non solum dispositionem, sed etiam meritum de congruo justificationis esse volunt ejusmodi actus, quæ sententia est Magistri Sententiar. in 11. lib. Sent. dist. 27. et S. Thomæ in 2. dist. 27. quest. 4. ad 4. Alberti in primum, dist. 41. art. 2. ad quintum. S. Bonaventura in 2. dist. 28. art. 2. quest. 3. et in 4. dist. 15. art. 1. quest. 5. Præterea Scoti, Durandi, Gabriels, et aliorum, in 2. dist. 28. et ex recentioribus Andrea Vega lib. 8. in Concilium Tridentinum, decem ultimis capitibus, et in opusculo de justificatione quest. 7. Et quamvis posterior hæc sententia nobis superior, et Scripturis, ac Patribus conformior videatur, tamen in eo potissimum laborabimus, ut probemus, Penitentiam sive contritionem causam esse remissionis peccatorum quidquid sit de vocabulo meriti.

Habemus vocum divinas litteras, ad quarum aperissima testimonia nullam adhuc legi adversariorum responsionem. Ezech. cap. xviii. *Cum averterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam vivificabit* (1). Quid clarius ? an vivificare animam suam, non est aliquid facere ad propriam justificationem ? In eodem capite : *Facite, inquit, vobis cor novum, et spiritum novum, quomodo autem faciat, homo sibi cor novum, et spiritum novum, paulo ante Propheta explicaverat dicens : Convertimini, et agite Penitentiam : projicite a vobis omnes prævaricationes vestras.* Quod si dum convertimur, et Penitentiam agimus, facimus nobis cor novum, et spiritum novum, quia inficiari potest, conversionem, ac Penitentiam causam esse justificationis ?

Jona iii. : *Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala, et misertus est Deus super multitudine, quam locutus est ut faceret eis, et non fecit* (2). Hoc certo loco causa redditur cor misertus sit Dominus Ninivitarum, quia conversi sunt de via sua mala, Penitentia opera fecerunt.

Psalm. l. : *Sacrificium Deo spiritus contribulatus* (3). At sacrificium Deum placere, et

(1) Isaï. XXXVIII, 15 ; Ezech. XVIII, 21.

(1) Ezech. XVIII, 27. — (2) Jon. III, 18. — (3) Psalms. 4, 19.